

KRAAK WAT IK ZIE

VRIJE RUIMTE
FONTYS MASTER KUNTEDUCATIE
& PORTFOLIO FONTYS MASTER KUNSEDUCTIE

WAT IS MIJN INGANG IN BEELDENDE KUNST?

REFLECTIE OP DE MASTER KUNSTEDUCATIE

VOORWOORD

In dit verslag neem ik je mee in mijn eigen ontwikkeling die ik heb willen onderzoeken. In de studiehandleiding staat hier 4 EC voor, inclusief de reflectie op de MeetMe@ avond. Dus dat betekent ongeveer dat ik 110 uur aan vrije studieruimte te besteden heb.

Ik zou ervoor kunnen kiezen om de taken die ik als OC voorzitter en GOC lid op mij heb genomen in de brede verantwoordelijkheid naar opleiding en voor de leergemeenschap op te voeren. Hier heb ik iedere maand ongeveer 2 uur aan besteed. Dit heeft uiteindelijk mij als kunsteducator inzicht gegeven in beleid en beïnvloedingsprocessen.

Een andere ingang voor de vrije ruimte die ontstond tijdens het schooljaar had de zelfstudie gebarentaal en de lessen Nederlandse gebarentaal die ik van een docent van Auris College Rotterdam heb ontvangen aan te dragen. Hier ben ik al met al zeker 50 uur mee bezig geweest en dit maakt dat ik mijn toekomstige docentschap voor een breder publiek kan inzetten.

Ik zou er ook voor kunnen kiezen om de uren die ik meer dan de gevraagde EC aan mijn onderzoek (17 EC) heb besteed op te voeren. Tenslotte is daarvan goed aan te tonen hoe ik mij daarmee als kunsteducator heb ontwikkeld. Ik heb 129 uur meer aan mijn onderzoek besteed dan is gevraagd.

Deze aspecten zal ik weliswaar zwaar meewegen in mijn ontwikkeling van de vrije ruimte en mijn algehele ontwikkeling, maar mijn vrije ruimte (waar ik uiteindelijk meer dan de gevraagde 112 uur aan besteed heb) richt zich op mijn zoektocht naar een betekenisvol museumbezoek voor mij persoonlijk. Wat er nodig om bijvoorbeeld symboliek geen belemmering te laten vormen? En hoe kan ik connectie maken met plat werk? Dit zijn vragen die tijdens mijn persoonlijke onderzoek binnen mijn vrije studieruimte naar boven kwamen.

Ik las hiervoor literatuur, beluisterde een podcast en bezocht 22 musea en 3 galeries in totaal 27 museumbezoek. Twee bezocht ik er dus dubbel. Van alle bezoeken heb ik een verslag geschreven in scrapboek en er korte notities bijgemaakt.

Ik heb deze vrije studieruimte als bevrijdend ervaren. Bevrijdend uit mijn onderzoek, al was er zo nu en dan overlap. Bevrijdend om de waarde van museumbezoek te ervaren in de brede zin van het woord. Leerzaam was het omdat ik hiermee heb geleerd hoe en of ik voor anderen deuren kan openen voor een waardevol museumbezoek.

Dit verslag biedt een blik in de opgedane inzichten aan de hand van ervaringen en bestudeerde literatuur. Het wordt afgesloten met een reflectie op de indicatoren, zoals deze geformuleerd zijn voor de master kunsteducatie. Dit verslag wordt tussentijds enkele malen onderbroken door 'Walnoten'. Dit zijn tussentijdse reflecties in dichtvorm. Deze worden vergezeld door een afbeelding.

Sander van den Brink

W

WALNOOT 8

Het kraakt en piept.
Het schuurt wat in zijn hoofd.
Meneer Walnoot tast met regelmaat nog in
het donker
en voelt zich van zijn kennis berooft.

Hoe kan hij zich nu verhouden
tot dat waar hij niet bij voelt.
Wat weet hij van zijn donker?
Wat is er dat er krioelt?

Moet al het donker ingekleurd?
Moet het zachtjes gaan schijnen?
Wie geeft de Walnoot voeten of een handje
om hem te bevrijden.

DE VRIJE STUDIERUIMTE

DE ZOEKTOCHT

DE OPDRACHT

Muziek, theater en film zijn media die ik zelf regelmatig opzoek en ervaar. Bij musea heb ik dat minder snel. Ik wil dus meer musea bezoeken en hier met de ogen van de kunsteducator naar de ervaring kijken. Wat ik met name merk in de bezoeken tot nu toe dat ik participatie en bijdrage van bezoekers een thema vind dat mij intrigeert. Daarnaast merk ik dat plat werk (2D), wanneer het niet geëngageerd is mij minder aanspreekt. Ik wil onderzoeken waarom niet en wat ik nodig heb om mij hiertoe te verhouden. Hiermee hoop ik een museumbezoek vanuit meerdere perspectieven te kunnen duiden en zo mezelf en anderen op meerdere wijze tot relevante museumbezoeken te brengen. Uiteindelijk wil ik daarmee met een kort schrijven deze museumbezoeken samenvatten of duiden aan de hand van bronnen.

Uiteindelijk onderzoek ik: wanneer wordt voor mij een plat werk (2D), waarbij ik niet op de hoogte ben van het engagement, interessant? Wanneer ben ik in staat een connectie te maken met mezelf en het werk? Moet ik dit altijd kunnen? En hoe kan ik dit meenemen in mijn werk als kunsteducator?

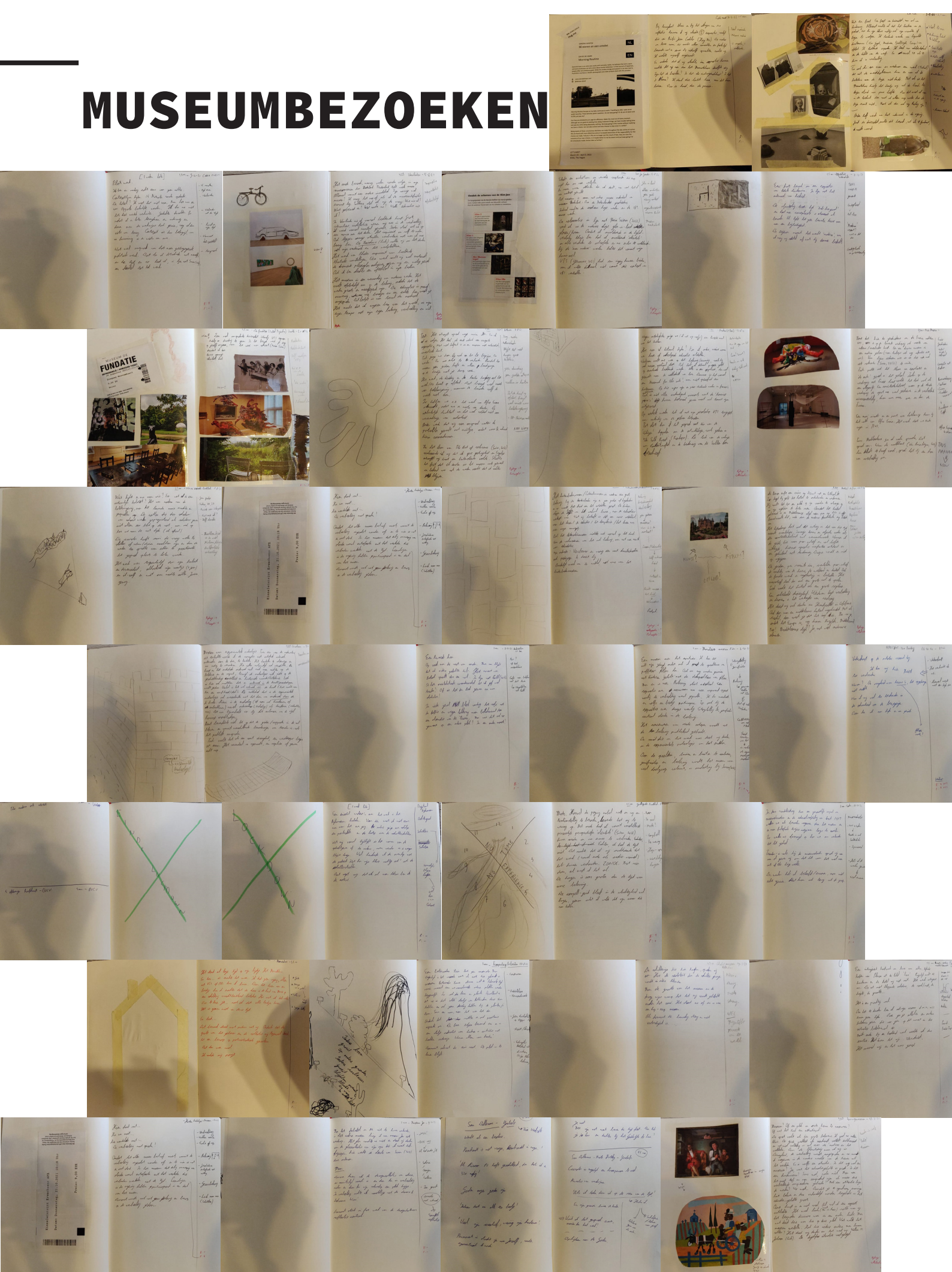
DE DOELEN

Het doel van de invulling van deze vrije ruimte voor mij persoonlijk is plezier houden in de kunsten in dit stressvolle jaar van afstuderen, maar tevens onderzoeken wanneer een museumbezoek voor mij betekenisvol is. Deze input kan ik vervolgens als educator meenemen het werkveld is.

Uiteindelijk heb ik doel bijgesteld tot de kernvraag:
Wat is er van mij nodig, zodat ik connectie met een beeldend werk (2d) kan maken?

MUSEUMBEZOEKEN

LITERATUUR / BRONNEN... OM MEE TE BEGINNEN...

Vanuit Simon (2016) wist ik dat het relevant was om op zoek te gaan naar wat voor mij een museumbezoek relevant maakt en de onderzoeken welke mogelijkheden ik heb om een museum relevant te maken. Aanvullend vanuit Falk (2016) wist ik ook dat er een zeer divers palet van mogelijkheden zou zijn om een museumbezoek als motiverend of relevant te ervaren.

Om meer grip te krijgen op de museumbezoeken (met name de beeldende kunst) ben ik de podcast *Dat kan m'n kleine nichtje ook* (Van Balen en Veldhuizen, 2020-2021) gaan beluisteren. Door deze podcast ben ik uiteindelijk meer te weten gekomen over motieven en achtergronden van diverse kunststromingen en beweegredenen van kunstenaars. Soms was het een opfrisbeurt, maar vaak was de informatie helemaal nieuw. Dat het profijt had merkte ik tijdens het bezoek aan Kröller-Müller. Ik herkende van afstand het werk van Charley Toorop, onbekend werk van Mondriaan en keek anders naar de stijl van Van Gogh. Ditzelfde gebeurde doorte lezen in *Kijk als een kunstenaar* (De Ruiters, 2021). Door te lezen over kleurgebruik dat gekozen werd vanuit beschikbaarheid van de verf begon ik mij af te vragen of alle keuzes wel zo bewust waren gemaakt door de schilder als dat ik hoopte. Soms was het dus ook afhankelijkheid van wat er was. Daarnaast vond ik het hoofdstuk over de ondertekening zeer interessant. Hierdoor kon ik de schetsen, die vaak in musea bij de werken hangen, meer waarderen en zien als potentiële gedachten van de kunstenaar. Ik keek naar de strepen en hoe de lijnen waren gezet. Deze schetsen intrigeren mij, omdat ze nog niet af zijn zie ik vanuit de verbeelding mogelijkheden om ze af te maken.

Thijs Lijster (2019) gaf mij een mooie spiegel om de museumbezoeken tegen af te zetten. De kritieken gaven lucht in het jargon dat kunstreceptie met zich meebrengt.

PARTICIPATIE, BIJDRAGE OF BETROKKENHEID?

Het schema hier rechts laat zien in welke musea ik een vorm van participatie heb ervaren. Bij 10 van de 25 musea (27 bezoeken, Archeon en Trompenburg heb ik dubbel bezocht) was het mogelijk om zelf een bijdrage te leveren. Deze bijdrage was echter vooral gericht op kinderen en dit ik zelf vaak nauwelijks gedaan. De actieve benadering hiervoor is afhankelijk van de kwaliteit van de museummedewerkers. Hiermee hebben deze invloed op de beleving. Passend bij het actuele discours om samen met het publiek, de doelgroep of andere stakeholders tentoonstellingen vorm te geven heb ik bij 7 van de 25 museumbezoeken ook als bezoeker kunnen aanschouwen en of ervaren dat het publiek een participerende rol heeft gehad. Het sterkt vond ik dit in het archeologisch museum Xanten waarbij plaatselijke scholen een hedendaagse archeologische schat hadden gemaakt.

	Museum	Bijdrage door mij	Eerdere zichtbare participatie/collaboratie
1	Voorlinden	Ja	Nee
2	Spoorwegmuseum	Ja	Ja
3	Archeon	Ja	Ja
4	Kasteel ter Haar	Nee	Nee
5	Literatuurmuseum	Ja	Nee
6	Kinderboekenmuseum	Ja	Nee
7	Sint-Jan Gouda	Nee	Nee
8	TENT Rotterdam	Ja	Nee
9	We are animals (kunsthal)	Ja	Ja
10	Youthquale (kunsthal)	Ja	Ja
11	Fries Museum	Nee	Nee
12	Kunst in openbare ruimte Leeuwarden	Nee	Nee
13	De fundatie (Zwolle)	Nee	Nee
14	Trompenburg Arboretum	Nee	Nee
15	Chabot Museum	Nee	Nee
16	Maritiem Museum Rotterdam	Ja	Ja
17	Expositie winterschilder	Nee	Nee
18	Cobra museum	Ja	Nee
19	Museum Jan Escher in 't paleis (rondleiding)	Nee	Nee
20	Xanten & archeologiemuseum	Ja	Ja
21	Rijksmuseum digitaal (corona)	Nee	Ja
22	Mauritshuis	Nee	Nee
23	Kröller Muller	Nee	Nee
24	Let's Meet Den Haag	Nee	Nee
25			
		10	7

Beleving

In *Identity and the Museum Visitor Experience* beschrijft Falk (2016) al diverse wijzen waarop een museumbezoek kan worden beleefd en betekenisvol kan worden ervaren. Van de museumshop, de medebezoekers en het museumcafé tot en met het werk, de gids en de entourage. Alles draagt bij aan de beleving. Ik merkte dit toen ik op 5 augustus 2021 de Sint-Jan in Gouda bezocht en op 6 augustus 2021 TENT in Rotterdam bezocht. De desinteresse als baliemedewerker naar een potentiële bezoeker zet je als museum 2-0 achter. Ik moest als bezoeker hierna zelf extra moeite doen om mij weer te verhouden. Precies een omgekeerde ervaring had ik op 31 maart 2022 toen ik hetzelfde werk als in de Sint-Jan in Den Haag trof in een tentoonstellingsruimte. Dezelfde passiewerken waren hier te zien, maar ditmaal werd ik hartelijk ontvangen en aangesproken. Ik kreeg uitleg over de werken en de werkwijze van de kunstenaar. Wow! Wat een verschil.

Vanuit de beleving ontstaat deze vervoering ook. In meer belevingsgerichte musea als het spoorwegmuseum (18 juli 2021), kinderboekenmuseum (4 augustus 2021) en Archeon (21 juli 2021) word je meegenomen in andere wereld alsof de werkelijkheid niet meer bestaat. In het spoorwegmuseum zijn zelfs attracties! En ik zal je eerlijk zeggen... waren meer musea maar zo dacht ik toen. Trek mij uit die steriele passieve omgeving en zet mij in een karretje. Neem me mee door het leven van Van Gogh en laat mij langs 30 echt (!) van Gogh's scheuren. Laat me ervaren. En toch... dat gaat voorbij aan de diepere laag en inhoud. Dan verwordt receptie tot wat ik de bezoekers in het Kröller-Müller (2 mei 2022) bij het werk van Van Gogh zag doen. Foto maken, en door... Dat is geen zien. Dat is geen ervaren. Maar eigenlijk is dat zelfs geen beleven.

Gevoelens of het denken.

Al besef ik mij terdege dat het bij kunstbeschouwing of een museumbezoek geen zaak is van of gevoelens of het denken. Wel merk ik dat ik de kunst vooral vanuit het begrijpen, het rationele, wil begrijpen. Is er dan nooit sprake van gevoelens bij mij? Zeker wel. Toen ik op 12 augustus 2021 in Leeuwarden bij het station het werk Love van Jaume Plensa zag begon ik te tranen. Twee naar elkaar kijkende witte gezichten die vanuit opstijgende mist naar elkaar kijken. Was het de mist die vanonder optrok? Was het 't net niet kloppende perspectief waardoor de gezichten leken te bewegen? Ik weet het niet en ik heb er ook niet over nagedacht. Ik traande en het was goed. Maar allereerst, in lijn met mijn zoektocht betrof het hier geen plat werk maar een 3d werk, in de openbare ruimte notabene. In de meer steriele om-

geving van een museum ga ik toch meer nadenken. Het werk overvalt mij minder. Maar zoals Thijs Lijster (2019) aangeeft staat het denken-door-kunst niet haaks op het esthetisch genot. Lijster geeft ook aan dat een museumbezoek soms oneindig kan duren (Durée) en soms de werkelijke tijd (Temps) vergeten wordt. Dit herken ik. Toen ik besloot eens goed de tijd te nemen en op 9 oktober 2021 mij besloot 15 minuten voor een werk van Karel Appel te plaatsen leek de tijd oneindig. Ik kon niets met het werk. Ik zag er niets in. Ik zag geen kwaliteit van handelen. Ik zag geen gevoel, ik voelde er niets bij. Ik kon niet bedenken waarom het gemaakt was. Totdat ik na deze 15 teleurstellende minuten plaatsnam voor een documentaire over het werk twee zalen verder (misschien was ik verkeerd gelopen voor mijn perfecte beleving). In retrospectief kon ik het werk betekenis geven, maar door de eerdere 15 minuten durende ervaring was het werk voor mij al verloren. Ik wil dus, in dit geval, de sociale en maatschappelijke context en kwaliteit van het werk begrijpen.

Een museumbezoek is breder dan kunst

Kijkend naar de definitie van van de ICOM (ICOM, 2021) vallen al mijn bezoeken onder een museumbezoek. Ook die aan het 'attractiepark' museum Spoorwegmuseum of Het Archeon. Sterker nog bij mijn bezoek aan het Archeon werd mij uitgelegd wat experimentele archeologie was (het met dezelfde materialen en middelen onderzoeken van de tijd). En ik zag overeenkomsten met artistiek onderzoek als research through the arts waarbij de kunst zowel de uitkomst als het voertuig is. Het gaat ditmaal

'A museum is a non-profit institution in the service of society and its development, open to the public, which acquires, conserves, researches, communicates and exhibits the tangible and intangible heritage of humanity and its environment for the purposes of education, study and enjoyment'.
(ICOM, 2021, paragraaf 1)

alleen niet om de kunst, maar om de archeologie. En ook zo vond ik een ingang voor dergelijke musea. Ik werd er blij van.

Theater

Met name bij de meer op beleving gerichte musea ontstond bij nog een ingang om mij te verhouden tot het werk. Deze musea (Escher in 't paleis, Spoorwegmuseum, Archeon) zetten een aantal teacher-in-role aspecten in om mij als bezoeker mee te nemen en om informatie over te dragen. Deze in-

terdisciplinaire vorm vind ik zeer aansprekend.

De verhalende verbeelding

Een werk raakt mij wanneer ik ermee kan verbeelden. Dit merkte ik in het Fries Museum op 12 augustus 2021. Het werk *Circ Ilyusia* van Taus Makhavcheva bracht mij tot verbeelding. De audio liet horen welk spectaculaire bizarre ('wodka schekkende flamingo's') acts er te zien waren in de stalen constructies. Ik kon verbeelden met dit, wederom, ruimtelijk werk. Ook Thijs Lijster (2019) geeft aan poëzie, dat de audio toch echt wel te noemen was, beter in staat is om een handeling weer te geven dan een stilstaand werk. Was dit dan waarom die ruimtelijke stilstaande werk mij aansprak ik kon ermee verbeelden en er een handeling in zien? Ik denk het wel. Het werk had de dwingende neiging om een verhaal te worden. Iets dat ik in plat werk mis.

Moeilijkdoenerij

Lijster (2019, p. 112) stelt in zijn boek met essays over kunst, kritiek en filosofie de vraag hoe het mogelijk is dat we over kunst zijn gaan schrijven in 'krukkig vertaald Frans?'. Deze vraag bracht bij mij herkenning. Soms geven we, om alle nuances maar te kunnen duiden, zulke moeilijke taal aan kunstbeschuwing dat het haast onmogelijk wordt om mij ertoe te verhouden als ik er niet van op de hoogte bent. Beginnend met een term als 'Claire-obscure' en eindigend bij een term als 'conceptuele kunst'. Het vraagt veel parate kennis en nieuwsgierigheid om mij ertoe te verhouden, en dan ben ik welwillend. Wat betreft begrijp ik Simon (2016) goed wanneer die aangeeft dat het zaak is om als bezoeker de sleutel te hebben om de deuren tot het werk te openen. Deze sleutel heb ik zelf niet altijd. Al biedt VTS (Yenawine, 2020) meestal wel een ingang, bij een stilleven of portret uit de renaissance heb ik minder goed het gevoel dat dat mij ingangen geeft. De symboliek en de betekenis van bepaalde elementen zal mij hiertoe moeten helpen. Maar dan moet ik deze wel kennen..., want anders wordt het een soort speurtocht voor gevorderden. Er zou dan een mechanisme van uitsluiting (Lijster, 2019) kunnen ontstaan op basis van verworven kennis.

Symboliek

De schedel staat symbool voor het vluchtige aarde leven (Lijster, 2019). Vanuit het theater wist ik dit natuurlijk (wie kent de scène van Jorick en Hamlet niet tenslotte?). Maar de bedoelde symboliek moet ook maar net door de kunstenaar en beschouwer zo gelezen worden. Of gekend zijn. Zo trof ik op 2 mei 2022 in het Kröller-Müller een werk aan waartoe ik mij niet kon verhouden. De titel is mij helaas ontschoten. Maar nadat ik de

begeleidende tekst las begreep ik beter de bedoeling die met symboliek aan het werk werd gegeven. Te zien was een anjer, ik weet niet meer welke kleur, en die stond voor pure liefde. Echter, na een korte zoektocht op internet bleek dat de kleur van anjer uitmaakt voor de betekenis (Betaalbare kunst, 2018). Dit zette mij dan toch ook weer aan het denken naar de haalbaarheid van het probleem van de symboliek. Allereerst moest ik in staat zijn een anjer te herkennen. En ik moet zeggen, ... voor een niet bioloog zonder interesse in bloemen is dat al een opgave en daarna moet ik ook nog de kleur kunnen koppelen aan de betekenis. Liever duidt ik dan werk met meer eigentijdse symboliek van smartphones en pophelden zoals in de witte tempel (Wat Rong Kuhn door Chalermchai Kositpipat) te zien is. Dat is voor een hedendaagse geest ook toegankelijk.

Maar als ik mij toch wil verhouden tot dergelijke symboliek dat dien ik vanuit bestaande kennis over de symboliek te verhouden. Zoals met Symboliek in de Westerse kunst (Carr-Gomm, 2011). Ik merk alleen dat ik een dergelijk werk niet uit mijn hoofd kan leren en dat ik alleen door oefening en herkenning mij hiertoe kan verhouden. Vanuit hier kan ik duiden waar een schedel en een lamp voor staan op schilderijen. En vanuit logisch redeneren en mijn eigen tuinervaring snap ik ook echt wel dat een klimop voor onsterfelijkheid staat. En de kers, die ik op 31 maart in de handen van Maria in het Mauritshuis tegenkwam, die staat voor zoete goede daden. Het is te verklaren en te begrijpen. Door te doen en te weten ontstaat de herkenning, het begrip en de ingang in het werk.

Een paar aspecten per keer en zo zal ik leren.

Leren door ervaren.

Dat ik beter woord in het beschouwen en duiden door vaker een museumbezoek te doen en erover te lezen merkte ik al in het Kröller-Müller. Ook in TENT Rotterdam herkende ik werk van een kunstenaar dat ik eerder vaag en vreemd vond in het Fries Museum. Maar door er tussentijds over te hebben gesproken en over te hebben nagedacht was mijn eerste reactie nu interesse in plaats van afkeuring. Van ervaring in combinatie met duiding ontstaat bij mij dus een open blik en open mindset.

WALNOOT 1

Meneer Walnoot ging eens vissen.
Ze wilden alleen niet zo bijten.
Toen zat hij zich die avond te verbijten
hoe hij ervoor kon zorgen,
dat als hij morgen
weer zijn hengel in het water zou werpen
hij meer zou horen dan krekels die snerpen
en water dat sijpelt
en gras dat wuift
en wind die waait
en blaadjes die vallen
en vogels die zingen
en spechten die kloppen
en boten die varen
en auto's die grommen
en koeien die loeien
maar hij kon het niet verzinnen
dus zat hij de volgende dag dan maar binnen.

AANSCHERPING VRIJE RUIMTE

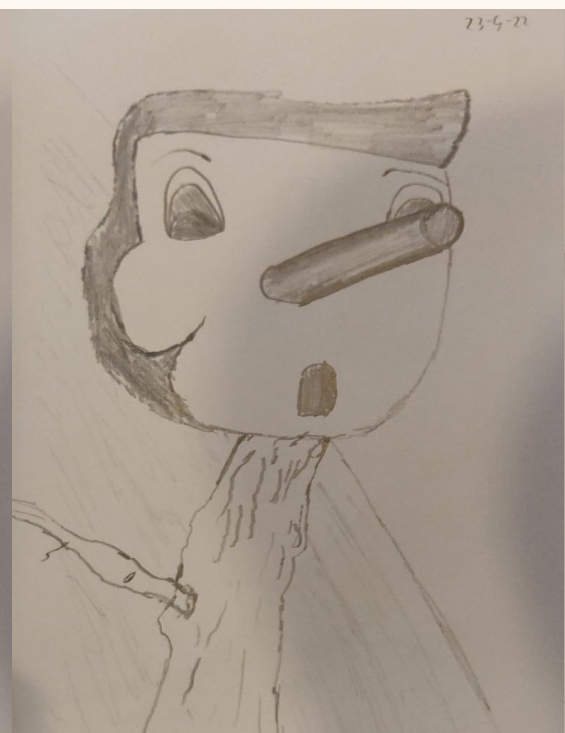
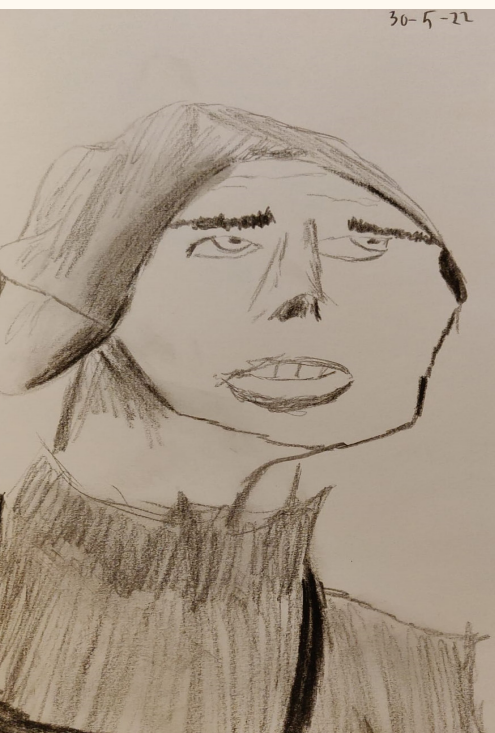
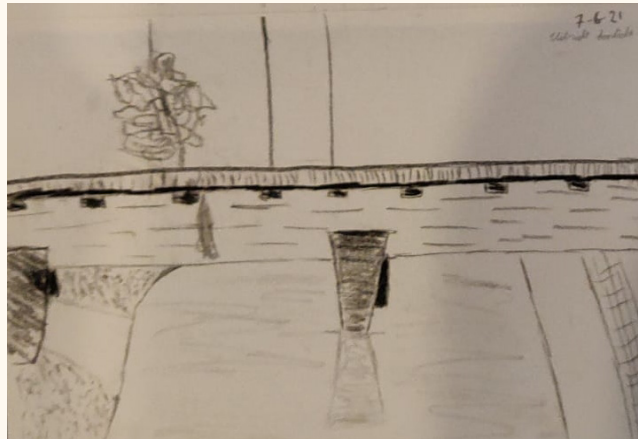
Op 11 februari 2022 sprak ik Jan Schoolmeesters over mijn vrije ruimte en de museumbezoeken. Hij stelde mij een aantal vragen waardoor ik scherper naar de de vraag ben gaan kijken.

HOE KAN IK CONNECTIE MAKEN MET EEN WERK?

Jan Schoolmeesters adviseerde mij ook zelf te gaan schilderen en met kunstenaar Sam Dillemans in gesprek te gaan. Het gesprek met Sam Dillemans is er helaas niet van gekomen. Gelukkig heb ik op youtube (Mister Motley, 2017) een behoorlijk uitgebreid interview met Sam Dillemans gevonden. Dit gaf mij in ieder geval inzichten in de gedrevenheid en kundigheid. Die vooral tijd kost. Heel veel tijd.

Die tijd die Sam Dillemans heeft, die heb ik niet. Die gedrevenheid en drive, heb ik eerlijk gezegd ook niet. Ik ben geen maker. Ik wil het vooral begrijpen en mij ertoe kunnen verhouden. Die conclusie trokken Jan Schoolmeesters en ik ook op 11 februari 2022. Door zelf te gaan maken met vooral houtskool, maar soms ook andere materialen begin ik te begrijpen welke mate van kwaliteit je dient te hebben en hoeveel vaardigheid dat vraagt. Veel interessanter voor mij vraag is dat ik hierdoor mogelijkheden heb om connectie met een werk te maken. Ik heb de mogelijkheid om potentiële keuzes te begrijpen.

Reflecterend op mijn eigen ontwikkeling om te tekenen valt het mij op dat ik vooral wil dat er net niet realistische elementen zichtbaar zijn om een handeling weer te geven of om de verbeelding te prikkelen. In mijn proces valt het op dat als ik het even niet meer hoe ik verder moet dan niet verder ga stoeien erop, zoals Sam Dillemans, maar dat ik dan ervoor kies om met ander materiaal te gaan werken of op een heel andere plek te gaan werken.

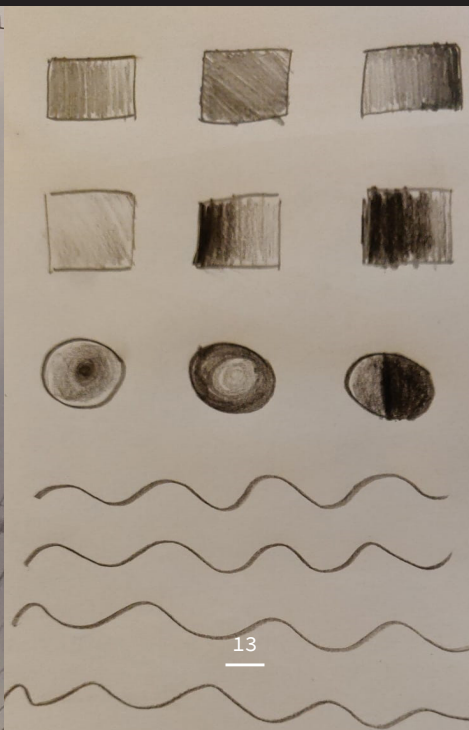
‘ ALS PICASSO 80 UUR HEEFT GESCHILDERD DAN HEB IK 320 NODIG. ’

(SAM DISSELMAN, 2017, GECITEERD IN MISTER MOTLEY, 2017)

Naar aanleiding van het kijken van de documentaire van Sam Disselman bedacht ik mij dat als Sam Disselman 320 uur nodig heeft om met verf iets te maken waar Picasso 80 uur over deed, dan denk ik dat ik de rest van mijn leven nodig heb om met houtskool überhaupt in de buurt te komen van de helft van de kwaliteit van Sam Disselman. Ik ben dus vooral met het ervaren van tekenen met houtskool bezig om inzicht te krijgen in technieken, ideeën en werkwijzen. De mogelijkheden hierin lijken voor mij eindeloos. Er zijn hierbinnen ook veel divergerende aspecten zoals werkwijze, keuzes, persoonlijkheid en materialen. In *Creativity* (Csikszentmihalyi, 2013) wordt beschreven door een beeldend kunstenaar hoe er binnen het domein van de beeldende kunst als een diversiteit mogelijk is met bijvoorbeeld ei tempura, olieverf, fotografie, acrylverf en dat ook vanuit verschillende kunsthistorische achtergronden. Al deze mogelijkheden zorgen voor enorm veel creativiteit, zelfs wanneer het soms faalt om iets perfects te maken. Ik hoef geen perfect kunstenaar te zijn, zoals Sam Disselman in de documentaire nastreeft. En juist door zelf bezig te zijn met tekenen met in dit geval houtskool en een enkele keer met verf krijg ik inzichten in mogelijkheden en keuzes die te maken zijn tijdens het tekenen. Maar daarnaast doet het nog iets met mij. Het brengt mij gedeeltelijk en tijdens uit het denken, en dat is soms wel zo prettig.

23-1-21

13

REFLECTIE VRIJE RUIMTE

Eerst zal ik reflecteren op de meetme@-avond die wij zelf georganiseerd hebben en ik daarna zal reflecteren op de vrije studieruimte. Alvorens ik reflecteer zal ik inzicht geven in wat ik heb gedaan.

Wat en wanneer

Voor Meetme@ heb ik met vier medestudenten een avond over gamification georganiseerd en de andere avonden als deelnemer geparticipeerd. Op beide heb ik gereflecteerd (bijlage 3). Voor de overige vrije studieruimte ben ik een persoonlijk onderzoek gestart naar wanneer een museumbezoek voor mij betekenisvol kan zijn. Gedurende dit onderzoek verschoof dit naar de vraag waarom ik mij lastiger kan verhouden tot 2d-objecten. Weer later bleek de vraag specifiek te liggen: de symboliek die schuil gaat achter bepaalde elementen op schilderijen plaatste uiteindelijk blokkades om het voor mij toegankelijk te maken. Wat was er nodig om die symboliek geen belemmering te laten vormen? En hoe kan ik connectie maken met plat werk? Deze inzichten heb ik verwerkt in bijlage 4.

In bijlage 2 is mijn urenverantwoording te lezen, tevens benoem ik hierop nog een kritische kanttekening in mijn voorwoord (bijlage 4) van de beschrijving van de vrije studieruimte. In datzelfde document heb ik het proces van mijn vrije ruimte vastgelegd en hierop gereflecteerd. In dit document is ook een uitgebreide reflectie op de indicatoren te vinden, deze is hier ook apart toegevoegd en te vinden in bijlage 1.

MeetME@MKE

Ik zal nu eerst ingaan op de reflectie op de MeetME@-avond, alvorens ik in zal gaan op deze vragen.

Op basis van bijlage 3 (reflectie, verantwoording en verslaglegging) die ik schreef over MeetME@ stel ik de volgende beknopte reflectie op.

Er was sprake van een actueel onderwerp (gamification) waarop we zelf en aan de hand expert Bruno Setola dieper zijn ingegaan. De connectie met educatie was vooral voelbaar, de connectie met de kunst had scherper gekund. Echter, ik merkte ik dat de connectie met kunsteducatie sterk aanwezig was. In veel van mijn museumbezoeken zag ik vormen en elementen van gamification terugkomen. Persoonlijk vind ik het niet erg dat de kunst minder aanwezig was, omdat ik denk dat deze verbinding ook zelfstandig te maken is. Daarnaast vind ik de educatie soms onderbelicht in het programma en daarmee vond ik het een welkom toevoeging. In het programma heb ik persoonlijk bijgedragen aan de didactische opbouw en die keuzes ook kunnen toelichten aan de medestudenten. Daarnaast hebben we als groep ervoor gekozen om de avond te promoten. De groep heeft, omwille van de beknopte voorbereidingstijd, ook ervoor gekozen om iedereen in zijn kracht te zetten. Hierdoor ontstond de grootste kwaliteit die op de korte termijn haalbaar achten. Ikzelf heb dus mijn didactische kennis ingezet, mijn netwerkvaardigheden om een spreker te benaderen en mijn docent- en presentatievaardigheden om de avond aan elkaar te verbinden. Zowel uitvoerend als inhoudelijk is het een geslaagde avond geweest, kijkend naar de feedback van de medestudenten en docenten op de avond aanwezig. De avond heeft mij als kunsteducator nieuwe inzichten gegeven over gamification en de verschillende benaderingen hiervan.

Overige vrije ruimte

Ik heb met plezier aan de vrije studieruimte gewerkt, wat uiteindelijk ook een doel was in dit jaar van afstuderen. Door een persoonlijk onderzoek te doen ben ik nieuwe aspecten in de beeldende kunst gaan waarderen en heb ik ontdekt waarom het voor mij complex is om mij te verhouden tegenover schilderijen waarin veel symboliek is toegepast die niet bekend is in de huidige tijd of bij mij. Ook ben ik door een schilderij vanaf de zijkant te bekijken en mij te verdiepen in mogelijke teken- en schildertechnieken, door erover te lezen en zelf te experimenteren nieuwe mogelijkheden gaan ontdekken om deuren tot de beeldende kunst te openen. Ik kan dus op meerdere manieren voor mij relevante ingangen in werk vinden. Ik merkte dat ik dat wilde en belangrijk vond, zeker na het lezen van *The art of relevance* (Simon, 2016). Nu deuren geopend zijn voor mijzelf, is een volgende stap om deze geopende deuren bij andere te openen of de inzichten te gebruiken in mijn toekomstige onderwijsrollen om anderen te inspireren.

Op kleine schaal ben ik dit al van plan op mijn toekomstige werkplek in het VSO waar ik de collega's ken-

REFLECTIE VRIJE RUIMTE

nis wil laten maken met *Visual Thinking Strategies* (Yenawine, 2020). Voor mezelf wil ik dit persoonlijke onderzoek voortzetten door kunstwerken of de symboliek ervan op te zoeken, dan wel de werkwijze om tot het werk te komen. Ik heb gemerkt dat door bronnen (Carr-Gomm, 2011; De Rooter, 2021) over beeldende werken te bestuderen ik die werken op meerdere manieren kan benaderen, maar zelfs zo nu en dan de transfer naar andere werken weer te maken. Dit merkte ik vooral tijdens het bezoek aan Kröller-Müller (2 mei 2022) waarbij ik informatie uit de beluisterde podcast (Van Balen & Veldhuizen, 2020-2021) gebruikte om werk te duiden, te beschouwen en uitleg over te geven. In dit bezoek kwam eigenlijk mijn vraagstuk en het antwoord van de persoonlijke ruimte samen. Ik kon connectie maken met de beeldende werken. Tegelijkertijd merkte ik tijdens dit bezoek ook dat ik het duiden van symboliek en dan vooral het niet hebben van de parate kennis van bepaalde symboliek maakt dat ik de diepere betekenis van de symboliek van, met name portretten en stillevens, deze werken onvoldoende kan duiden. Dit dien ik verder te ontwikkelen. Lezingen hierover bijwonen, maar vooral ook erover lezen (dat is voor mij toch het prettigst) maakt dat ik mij hiertoe verder kan verdiepen. Een beeldend werk en een museumbezoek kan voor mij, daar ben ik inmiddels achter, op meerdere manieren waardevol zijn mits ik de mogelijkheid zie om mij op een wijze te verhouden tot de plek, de werken en/of het bezoek waarmee ik er ben.

Concluderend

Dit persoonlijke onderzoek naar mijn persoonlijke connectie met beeldende kunst was voor mij een passende activiteit, omdat ik hiermee in de breedte een kunsteducator geworden ben die voor zichzelf (en anderen) een beeld op meerdere manieren kan benaderen. Daarnaast bemerk ik dat mijn persoonlijke signatuur (die vooral in bijlage 4 naar voren komt) zich vooral kenmerkt door een overzicht te geven van mijn onderzoek vanuit diverse invalshoeken, maar deze teksten te ondersteunen met meer poëtische intermezzo's (ondersteund door beeld). Deze poëtische intermezzo's geven voor mij nog meer het onderliggende denkproces en de handeling weer dan een beeld kan doen. Wat in lijn is met Thijs Lijster (2019) opmerkt in *Kijken, proeven, denken*. De connectie met mijn meesterproef was vooral voelbaar bij een bron als *Visual Thinking Strategies* (Yenawine, 2020), maar al gauw werd het een meer persoonlijk onderzoek. Hierdoor ben ik niet alleen bevoegd om CKV-algemeen te geven, wat ik al was, maar voel ik mij ook daadwerkelijk meer bekwaam. Tevens zie ik mogelijkheden om vanuit beeld, maar vooral ook het proces om tot beeld te komen, (onderzoeks)processen in toekomstige nieuwe contexten te benaderen en extra laag te geven.

WALNOOT 5

Meneer Walnoot woont in een huisje
Hij is alleen niet thuis.
Hij is vruchtjes plukken, zegt hij...
Heel veel buitenshuis

Wat hij hoopt te vinden
Is Nirvana of de zon
Met goed gevulde zakken
Weet hij dat hij naar huis toe kon

Mevrouw Walnoot wacht en wacht en lacht
Ze kijkt driftig in het rond
Als daar zachtjes huilend
Meneer Walnoot aangelopen komt

Hij zegt met blije blik
'Er is helemaal geen hoop te vinden daar'
Hier is het,
bij jou ben ik.

Ze zegt: 'dat wist je toch allang...'
Hij kust hun zoon gedag en zegt: 'ik ga nog
één keer kijken, ben ik bang...'

I. Artistiek vermogen:

De HBO master kunsteducatie geeft vanuit een eigen en eigenzinnige visie vorm aan interdisciplinaire artistieke processen en plaatst deze in actuele kunsteducatieve contexten.

De HBO master kunsteducatie:

a. toont een eigen signatuur in zijn kunsteducatieve professie, producerend, beschouwend en reflectief

Een eigen signatuur hebben, zoals een kunstenaar is niet iets wat ik nu al heb of kan. De Ruiter (2021) heeft het over thema's die bij kunstenaars veelal terugkomen. Als ik kijk naar mijn eigen werk als theatermaker vind ik maatschappelijk engagement een thema dat vaak terugkomt, weliswaar lichtvoetig gebracht. Maar kijkend naar de beeldende werken die ik zelf heb gemaakt met houtskool afgelopen jaar kan ik niet een specifiek thema ontdekken. Opvallend is dat ik veelal natuur of planten teken, maar dat is omdat ik het vanuit mijn raam kan zien. Wel herken ik dat ik elementen teken die ik direct kan zien, maar daar iets mee wil doen om het uit de context te halen. Zo verschijnt met regelmaat een mannetje (meneer Walnoot) op de tekeningen. In de techniek met houtskool ben ik nog te veel zoekende om van een eigen signatuur te spreken. Producerend weet ik in de vrije ruimte een eigen signatuur te onderzoeken, door alles wat ik maak zelf te voorzien van geluid, tekeningen en vormgeving. Ik wil dit niet uitbesteden. Het valt mij op dat ik in vormgeving kies voor strakkere abstracte vormen. Reflectief heb ik mijzelf wel echt opnieuw gevonden in MKE. Ik heb ontdekt mijn observaties en ideeën te toetsen of te valideren aan bestaande bronnen. Dat vind ik van een grote meerwaarde. Kijkend naar mijn eigen zoektocht naar het belang van museumbezoeken, dan ben ik erachter gekomen dat ik het belangrijk vind om de ingang tot een werk te kunnen vinden. Ingemarie Sam (persoonlijke communicatie, 21 mei 2022) noemde in haar presentatie op de artistiek research day een aantal ingangen om kunst te beschouwen: kijken naar de expressie van de kunstenaar, naar het kunsthistorisch perspectief, de wijze waarop iets of wat is nagebootst, de formele aspecten, het sociale of historische engagement, de esthetiek of de beleving van de bezoeker. Voordat ik dit persoonlijke onderzoek begon kon ik vooral vanuit mijn eigen beleving en het sociale engagement mij verhouden tot beeldend werk. Na dit onderzoek heb ik meer ingangen en bekijk ik letterlijk sommige schilderijen van meerdere kanten om ook de expressie van de kunstenaar te beschouwen.

Als ik kritisch ben op mijn eigen signatuur en behoefte in beeldend werk, dan kan ik stellen dat ik een behoefte heb aan uitleg, aan taal, aan cognitie. Ik ben een denker. Slechts een enkele keer begin ik vanuit gevoel, maar veelal begin ik vanuit het denken mij te verhouden tot beeldend werk. Zelfs als ik zelf iets maak gaat het denken voorafgaand aan het handelen. Ook toen ik mee ging doen bij het maken van beeldend werk vanuit muziek, dacht ik toch eerst na wat ik met materiaal zou kunnen doen. Dit betekent niet dat ik niet onderzoek door te doen, maar dit betekent dat het denken zich beweegt tussen mijn handelen en doen.

b. toont expertise in het creatieve, interdisciplinaire proces in een brede educatieve, sociale en artistieke context

De bronnen die ik heb bestudeerd over museumbezoeken (Simon, 2016; Falk, 2016; De Ruiter, 2021; Nina Simon, persoonlijke communicatie, 28 oktober 2021; Carr-gomm, 2011; Van Balen & Veldhuizen, 2020-2021; Yenawine, 2020) leverde mij op dat er diverse wijzen zijn waarop een museumbezoek betekenisvol voor mij of voor andere publiek kunnen zijn. Zelfs de museumshop, de mensen waarmee het museum wordt bezocht of het museumcafé kunnen aan deze waardevolle beleving bijdragen. En ja, ik moet bekennen dat ik mijzelf op deze, toch ook waardevolle beleving, heb betrappt. Uiteindelijk onderzocht ik hoe ik mij tot beeldend werk kon verhouden en kwam erachter dat ik, zoals Simon (2016) stelt, ingangen moet vinden in het werk. Dit vraagt van mij op divergerende wijze een werk te bekijken. Ik merkte dat ik dit ging doen in het Kröller-Müller museum. Kijken naar het terras bij nacht van Van Gogh merkte ik dat ik letterlijk het kunstwerk en de belevingen van anderen en mij eigen beleving ging bekijken. Vele bezoekers staan voor het schilderij en maken een foto met de smartphone, maar als je aan de zijkant van het werk gaat staat dan zie je de mogelijkheden van de verf die de schilder heeft gebruikt. Door De Ruiter (2021), Carr-gomm (2011) en Van Balen en Voorthuizen (2020-2021) ben ik gaan inzien dat ik op deze wijzen ook naar het werk kan kijken. Zo spraken in het Kröller-Müller diverse werken mij, omdat ik het proces achter het werk kon duiden of herkennen vanuit de literatuur. Veel blijven lezen en mij ertoe verhouden geeft dus inzicht in de diverse maakprocessen van een werk. Wanneer ik die niet weet kan ik mij altijd nog verhouden door middel van visual thinking strategies (Yenawine, 2020).

Naast de beeldende kunst heb ik mij kort verdiept in het filmische werk van Wes Anderson en ontdekte hierin in

IN VRIJE STUDIERUIMTE

werkwijze en keuzes overlap met beeldend werken. Dit gaf mij inzichten in de keuzes voor kleurgebruik of de plaatsing van de figuren.

Uiteindelijk kan ik deze diverse manieren mij verhouden. Mijn lessen Nederlandse gebarentaal die ik ook dit jaar heb gevolgd leveren mij zelfs op dat ik deze inzichten in een bredere sociale context kan toepassen. Dit zal ik ook zeker doen, want één van de zaken die ik zal willen uitzoeken is om VTS bij de doelgroep te introduceren ten behoeve van de woordenschatontwikkeling.

c. geeft sturing aan artistieke en kunsteducatieve processen, waarbij hij inventief kan schakelen tussen verschillende rollen.

Door zelf te gaan maken met houtskool tijdens de vrije ruimte moest ik gaan onderzoeken wat ik met het materiaal kon. Hier ben ik over gaan lezen in Beeldonderwijs en didactiek (Schasfoort, 2020) en Laat maar zien (Onna & Jacobse, 2021). Daarnaast heb ik gesproken met opleidingsdocent beeldend Carlijn Renders en heb bij haar in twee lessen met de studenten meegedaan om te onderzoeken. Hier ben ik al in verschillende rollen aan de slag geweest. Door zelf ook steeds iets te maken (met houtskool) en op het gemaakte werk en het proces te reflecteren kwam ik in verschillende rollen terecht. Uiteindelijk kon ik, dat merkte ik zeker bij mij museumbezoek in het Kröller-Müller (Bezoek: 2 mei 2022) kon in mijn medebezoeker vertellen over werken en de achtergrond. Ik herkende notabene van afstand werken van schilders doordat ik er in de podcast (Van Balen & Voorthuizen, 2020-2021) over het gehoord. Ik was hier dus even 'de gids' voor mijn medebezoeker. En ik was stiekem trots op het feit dat ik dit kon.

d. neemt actief deel aan het actuele artistiek-educatieve discours, levert originele bijdragen aan dat discours en ontleent daarbij inzichten uit andere disciplines.

Door deel te nemen aan research days en MeetME@ avonden laat ik zien dat ik actief deelneem. Van al deze avonden en dagen heb ik een verslag gemaakt om mijn inzichten te borgen. Het actuele-educatieve discours, als ik daar allereerst vanuit het thema inclusie op zou kunnen reageren dan valt het mij op dat ik door de lessen kunstgeschiedenis in MKE1 nog altijd anders naar werk kijk. Ander werk valt mij op en ik stel er vragen over. Dit blijft een waardevolle exercitie en ik kan daarmee beeldend werk tot het historische of maatschappelijke debat verhouden. Dit vind ik ook een heerlijke ingang om werk te bekijken.

Daarnaast is participatie of de mogelijk bijdrage van bezoekers een actueel thema. Op de ICOM in 2021 sprak Nina Simon (persoonlijke communicatie, 28 oktober 2021) hieronder. Zij gaf aan dat een mogelijke betrokken groep iets overeenkomstig deelt, zoals plaats, identiteit of affiniteit. Zij geeft aan dat het de taak van educator is om het publiek te laten onderzoeken of de kunstvorm voor hen geschikt is. Mij valt op dat deze wijze van betrokkenheid die musea creëren vooral gericht is op kinderen. Daarvoor zijn veel activiteiten te vinden waarbij er een bijdrage kan worden geleverd. Bij de kunsthal (bezoek: 8 augustus 2021) was hiervoor zelfs een hele hal ingericht. Ondanks dat de mogelijkheden bij dit bezoek groot waren, waren er dan weer weinig tot geen mensen aan de slag. Het was niet uitnodigend. Een benadering vanuit de beleving, zoals het spoorwegmuseum (bezoek: 17 juli 2021), maritiem museum (bezoek: 2 oktober 2021) en het Archeon (bezoek: 3 augustus 2021) lijkt meer mensen aan te spreken. Het zorgt, mijns inziens, voor meer mogelijkheden om het publiek te motiveren om deel te nemen. Enigszins is dit in lijn met wat Falk (2016) ook stelt. Beleving kan een onderdeel zijn van de participatie. Als is dat niet wat Simon (persoonlijke communicatie, 28 oktober 2021) onder participatie laat vallen.

Kijkend naar de actuele museumdefinitie (ICOM, 2021) kon ik overigens bij alle bezoeken duiden en instemmen dat de musea terecht de titel museum voeren. Ook de musea die ik daar in eerste instantie (Trompenburg arboretum) niet onder vond vallen. Uiteindelijk bleek kijkend naar de definitie dat ze toch echt aan alle punten voldoen. En ook bemerkte ik dat ik actuele discussies over kolonialisme en exotische uitspatting binnen een rariteitenkabinet ook beste zou kunnen voeren over een dergelijke botanische tuin als Trompenburg Arboretum.

II. Onderzoekend vermogen:

De HBO-master Kunsteducatie ontwerpt en verricht op een methodologisch verantwoorde wijze praktijkgericht onderzoek en kan de resultaten ervan rapporteren, kritisch evalueren en communiceren.

De HBO master kunsteducatie:

a. operationaliseert voor de kunsteducatieve praktijk relevante onderzoeksvragen

Deze vraag is in eerste instantie in mijn studie het meest relevant gebleken tijdens de meesterproef. Daar heb ik een relevante vraag uit het werkveld onderzocht en er een mogelijk ontwerp voor gemaakt. Binnen de vrije

studieruimte heb ik vooral een persoonlijk relevante vraag gesteld die uiteindelijk ook binnen toekomstige werkcontexten weer impact kan hebben. Zo kan ik VTS (Yenawine, 2020) goed inzetten of er kennis mee laten maken ten behoeve van woordenschatontwikkeling.

b. beoordeelt en analyseert kritisch nationale en internationale bronnen en onderzoeksresultaten op het terrein van kunst en educatie en relateert deze aan eigen onderzoek.

Mijn persoonlijke onderzoek in de vrije ruimte naar hoe ik connectie kan maken met beeldend werk en dan vooral plat werk heb ik gerelateerd aan diverse bronnen (bronnenlijst). Soms ging ik inductief te werk en eerlijkheid gebied mij te zeggen dat dat mij meer overkwam. Dat komt omdat niet alle musea de informatie of werken voorhanden hadden die ik op dat moment las of beluisterde. Naarmate mijn vrije ruimte vorderde kon ik meer deductief aan de slag. Zo beschrijf ik dat als ik het heb over mijn bezoek aan Krölller-Muller. Ik merkte dat ik voldoende kennis bezat om zelf een aantal werken en keuzes te duiden. Of om als bezoeker zelf keuzes te maken om een werk op een bepaalde wijze te bekijken.

c. verzamelt, analyseert en interpreteert data op een systematische manier en trekt op grond hiervan conclusies

Systematisch verzamelen van onderzoeksdata is geen lineair pad naar eindconclusies. Zo heb ik dat reeds ervaren en beschreven in mijn meesterproef. Toch zat er in het persoonlijke onderzoek binnen de vrije studieruimte wel een systematiek. Ik verzamelde praktijkdata (mijn museumbezoeken die ik verwerkte in verslagen, mijn eigen ontwikkeling om zelf te produceren), ik las literatuur en beluisterde bronnen (interview met Sam Disselman en een podcastserie (Van Balen en Veldhuizen, 2020–2021) en zo had ik vanuit diverse bronnen inzichten in mijn persoonlijke leervraag. Als een trechter werd de leervraag specifiek (van een zoektocht naar betekenisvolle museumbezoeken naar een zoektocht hoe ik connectie maak met beeldend plat werk) en de antwoorden of suggesties hiertoe verzamelde zich.

d. communiceert helder zijn onderzoeksresultaten aan relevante publieksgroepen en levert hiermee een bijdrage aan het vakgebied.

De enige relevante doelgroep voor het onderzoek van mijn vrije studieruimte ben ik zelf. Ik heb dan ook het logboek over mijn museumbezoeken vooral voor mezelf bijgehouden. Zo nu en dan spreek ik erover met anderen, maar dat is meer de wil om het te delen dan dat het noodzakelijk is. Dit in tegenstelling tot de meesterproef.

III. Kunst pedagogisch en –didactisch vermogen:

De HBO master kunsteducatie initieert, ontwerpt, stuurt en evalueert kunsteducatieve processen en producten vanuit een eigen visie op kunst én educatie en realiseert deze in een actuele context.

De HBO master kunsteducatie:

a. signaleert en bestudeert nieuwe inzichten in het pedagogische domein, experimenteert met toepassingen hiervan en levert bijdragen aan de innovatie van de eigen beroepscontext.

b. vertaalt zijn kennis en inzichten uit diverse theorieën en kennisgebieden naar passende, actuele didactieken voor vertrouwde en nieuwe doelgroepen

c. positioneert zijn kennis over discipline overstijgende of interdisciplinaire processen in actuele beroepscontexten

d. laat de eigen visie, theoretische inzichten en beroepsethiek leidend zijn in zijn beleid.

Het bezoek aan Escher in 't Paleis (bezoek: 13 oktober 2021) gaf de meeste nieuwe inzichten die ook direct aansluiten bij het pedagogische domein. De rondleiding die ik daar volgde was een samenwerking tussen de educatieafdelingen van Escher in 't Paleis en Het Nationaal Theater. Beide gidsen namen een rol op zich, die van chaos en orde. Zo namen ze ons mee door de thematiek en liet ons als bezoeker betekenis maken en Escher ervaren. Sterk vond ik de filosofische inslag van dit bezoek. Zo diepgaand en stevig heb ik het niet bij andere musea gezien. Meestal was het een do-it-yourself ervaring. Zoals in het Maritiem museum (2 oktober 2021) waar ik door gamification elementen, die ik later herkende in de lezing van Bruno Setola (MeetME@MKE), werd meegenomen in containers en zo ervaarde hoe het is om een drugcrimineel te zijn. Ik signaleer dat de beleving een steeds grotere rol bij een museumbezoek krijgt en dat hiermee een breder publiek toegang tot het museum krijgt. Hierbij voorzie ik een gevaar en dat is namelijk dat uiteindelijk, zoals ik mooi omschreven las in Kijk als een kunstenaar (De Ruiter, 2021) uiteindelijk de passie wel wordt overgedragen, maar niet het ambacht. Of zoals ik zou aanvullen: het inzicht in het ambacht. Ik zou dus ten alle tijden pleiten voor zowel de ontwikkeling van kennis en vaardigheid en de meer poëtische ontwikkeling van de passie of de verbeelding. Want, naar mijn inzicht, kunnen beiden niet zo zonder elkaar tot ontwikkeling komen.

IV. Cultureel ondernemend vermogen:

De HBO master kunsteducatie geeft op een ondernemende wijze richting aan zijn professioneel handelen en geeft

blijk van leiderschap onderbouwd door een sociaal-maatschappelijk en ethisch engagement.

De HBO master kunsteducatie:

a. anticipeert op nieuwe ontwikkelingen en vragen in het kunsteducatieve veld en vertaalt deze in nieuwe producten en markten

De vraag om mijn inzichten te vertalen in nieuwe producten en markten kan ik direct beantwoorden. Na de studie zal ik starten als teamleider in het VSO (cluster 2) en omdat taalontwikkeling belangrijk is wil ik in ieder geval het personeel kennis laten maken met VTS (Yenawine, 2020). Nieuwe ontwikkelingen die ik verder signaleerde zijn de toenemende toevoegingen van meer belevingsgerichte ervaringen bij een museumbezoek. Bij beeldende kunstmusea wordt dit minder geprobeerd (behalve dus bij Escher in 't paleis). Ik denk dat hier een mogelijk toekomstig perspectief ligt wanneer we durven buiten de gebaande kader te denken en te bewegen.

b. onderhoudt actief zijn professioneel netwerk en treedt op als intermediair tussen personen en instellingen uit kunst, onderwijs en maatschappelijke stakeholders

c. communiceert, overlegt en onderhandelt over organisatorische, financieel- economische en inhoudelijk aspecten van de beroepspraktijk en kan daarbij een vakgroep, school, organisatie of instelling representeren

d. toont leiderschapskwaliteiten binnen zijn eigen organisatie en in het aansturen van derden

e. draagt bij aan het debat met betrekking tot de economische meerwaarde en waardeketen van het kunsteducatieve werkveld.

Voorafgaand aan en naar aanleiding van het bezoek aan Escher in 't Paleis heb ik contact gehad met de educatieafdeling van Het Nationaal Theater. Vanuit hier zijn ook weer activiteiten voor de pabo-studenten verzorgd. Voor mij toekomstige functie ben ik met diverse organisaties al aan het kijken naar de mogelijkheden. Dit vraagt om leiderschapskwaliteiten om vanuit de schoolvisie en beleidsmatige keuzes ook de kunst binnen heb onderwijs de verdiepende kwaliteit te geven. Deze kwaliteiten heb ik mede als voorzitter van de OC en kritisch lid van de GOC kunnen ontwikkelen. Ik ben kritisch naar beleidsdocumenten gaan kijken en geadviseerd deze bij te stellen wanneer nodig, ik heb een reglement voor vergaderingen opgesteld voor de OC en als kritisch lid van de GOC heb ik het nut en de functie ervan bevestigd. Ondanks dat het merendeel van bovenstaande indicatoren niet onder de vrije ruimte vallen heb ik dus in de ruimte naast de vrije ruimte hierin mij wel ontwikkeld.

V. Vermogen tot kritische reflectie

De HBO-Master Kunsteducatie toont een zelfstandig lerende en kritisch reflecterende houding, waarbij hij zich bewust verhoudt tot artistieke en (kunst)pedagogische visies enerzijds en complexe maatschappelijke en ethische vraagstukken anderzijds.

De HBO master kunsteducatie:

a. geeft zelf gericht sturing aan zijn (life-long) leerproces

b. analyseert en evalueert kritisch zijn professioneel handelen in verschillende rollen en contexten

c. onderbouwt zijn visie op kunsteducatie en scherpt deze aan in een voortdurend proces van nieuwe kennisverwerving, nationaal en internationaal

d. beoordeelt kritisch zijn brede discipline-overstijgende kennis van theorieën, kernconcepten en werkwijzen op mogelijke originele toepassingen in de beroepspraktijk.

Dat ik zelf gericht sturing geef binnen de vrije ruimte blijkt al uit het feit dat ik een vraag stel die voor mij relevant is. Een museumbezoek ervaarde ik niet altijd als waardevol, maar door de vraag te stellen en deze aan de hand van inzichten, ervaringen, literatuur en gesprekken de vraag bij te stellen en te verdiepen stuur ik mijn eigen leerproces. Ik had graag meer tijd gehad voor meer diepgang. Zo had ik dan uiteindelijk graag minstens 20 elementen van symboliek herkend, zoals omschreven door Carr-Gomm (2011). Dit is iets waarmee ik nu zelf verder ga. Uiteindelijk ben ik dus, door mijn vraag en inzichten te filteren, tot meer diepgang richting mij leervraag en potentiële ontwikkeling gekomen.

De inzichten over de symboliek stoppen voor mij niet bij de beeldende kunst, want interessant genoeg zie ik ook in mijn nieuwe rol als teamleider in het VSO ruimte voor symboliek om daarmee te inspireren en vragen te stellen. Tegelijkertijd, maar misschien ga ik dan te kort door de bocht, zie ik soms binnen de Nederlandse gebarentaal ook gebaren die symbool staan voor een grotere betekenis dan het woord alleen. Deze gedachte zou ik in de toekomst verder kunnen ontwikkelen en onderzoeken.

OVER MIJ IN MKE

TOEN

Toen ik afstudeerde aan mijn bachelor docent theater was ik een dramadocent met interesse in muziek en zo nu en dan in beeldende kunst.

VOOR MKE

De interesse in de bredere kunsten kregen de overhand en dit kon ik merken in de theaterstukken die ik maakte met jongeren. De beeldende invloed en de invloed van muziek werd groter. Bij de amateurgezelschappen bleef dit beperkt.

TIJDENS DE MKE

Ondanks dat ik probeer te reflecteren tijdens de studie (reflection-on-action (Schön, 184)) blijft dit moeilijk. Er gebeurt te veel tegelijk en de prestatiedruk is groot. Hierdoor heb ik slechts korte momenten van diepgaande reflectie gekend, grappig genoeg vooral tijdens de museumbezoeken. Toen was het hoofd leger.

NA MKE

Tijdens de studie merkte ik mijn zoektocht naar de balans tussen educatie en de kunsten. Dit is geen strijd, maar soms voel ik wel het spanningsveld. Na de master wil ik eerst wat afstand nemen van de kunsten en meer de bredere educatie in duiken. Juist die afstand zal ruimte geven om de opgedane inzichten een plek te geven in mijn toekomstige werkzaamheden als teamleider in het VSO.

SPIEGEL OP MIJ

Aantal bezochte research days MKE 1: 2 van 5
Aantal bezochte research days MKE 2: 4 van 5
Aantal bezochte meetme@MKE: 4 (eenmaal organisatie)
Onderwijscommissie: voorzitter van de OC en lid van GOC

Overgave of Less = more.

Als ik iets doe, dan doe ik met volle overgave, waardoor ik het risico loop te veel van mezelf te vragen. Toch kon ik zo nu en dan in de vrije studieruimte op de rem trappen. Er stond tenslotte maar 112 uur voor, inclusief het schrijven van de verslagen, het lezen van de studiehandleiding en de reflectie op de MeetME@ avond. Eigenlijk is dat dus helemaal niet veel.

Binnen die beschikbare tijd heb ik mij weten te verdiepen op wanneer ik connectie kan maken met een beeldend werk en wat daar voor nodig is. Dat is waardevol.

En toch...

Meer! Ik wil meer! Ik wil verder onderzoeken en ervaren. Gewoon vanuit plezier en niet vanuit de studie. Dat is dan ook waar ik door mee zal gaan.

Mijn zoektocht naar het begrijpen van symboliek gaat verder en tegelijkertijd zie ik ook alweer interdisciplinaire mogelijkheden en overlap hiermee met mijn volgende baan waarin taal en de Nederlandse gebarentaal van belang is.

Het zoeken stopt dus nooit.

Wat ik dus absoluut ontwikkeld heb tijdens deze master is onderzoekend vermogen en de handvatten om dat ook daadwerkelijk gedegen tot uitvoering te brengen. Daarbij brengt mijn kunstenaarsmindset (of zoals mijn vrouw het zou noemen creatieve geest) in combinatie met de inzichten in artistieke onderzoeksprocessen mij in het onderwijswerkveld tot nieuwe en verrassende inzichten.

WALNOOT 3

Vandaag begon meneer Walnoot iets nieuws.
Hij had dit nog nooit eerder gedaan, aan iets
nieuws beginnen.
Maar nu hij eenmaal was begonnen
zou hij nooit meer iets anders doen,
tot het moment zou komen om aan iets nieuws
te beginnen.

BRONNENLIJST

- Van Balen, G. & Veldhuizen, N. (Host). (2020-2021). Dat kan m'n kleine nichtje ook [podcast]. NPO radio 1. Geraadpleegd op 27 mei 2022, van <https://www.nporadio1.nl/podcasts/dat-kan-mn-kleine-nichtje-ook>
- Betaalbare kunst. (2018, 19 maart). De betekenissen van symbolen in schilderijen. Betaalbarekunst.nl. Geraadpleegd op 27 mei 2022, van <https://www.betaalbarekunst.nl/kunstnieuws/symbolen-schilderijen/>
- Carr-Gomm, S. (2011). Symboliek In De Westerse Kunst. Librero.
- Csikszentmihalyi, M. (2013). Creativity. HarperCollins.
- Falk, J. H. (2016). Identity and the Museum Visitor Experience. Taylor & Francis.
- ICOM. (2021, 1 september). Museum definition. International council of Museums. Geraadpleegd op 28 oktober 2021, van <https://icom.museum/en/resources/standards-guidelines/museum-definition/>
- Lijster, T. (2019). Kijken, proeven, denken. De Bezige Bij.
- Mister Motley. (2017, 26 maart). Kunst is Lang – Sam Dillemans [Video]. Geraadpleegd op 22 april 2022, van YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=snH178LiupI>
- Van Onna, J. & Jacobse, A. (2021). Laat maar zien. Noordhoff.
- De Ruiter, M. (2021). Kijk als een kunstenaar. J.M. Meulenhoff.
- Schasfoort, B. (2020). Beeldonderwijs en didactiek. Noordhoff.
- Schön, D. A. (1984). The Reflective Practitioner. Basic Books.
- Simon, N. (2016). The Art of Relevance. Museum 2.0.
- Yenawine, P. (2020). Visual Thinking Strategies. SWP.

NOTITIE:

Alle afbeeldingen van gemaakt door Sander van den Brink als onderdeel van de vrije studieruimte. Twee afbeeldingen (pagina ...) zijn geen onderdeel van de vrije studieruimte, maar wel gemaakt door de auteur.

